

De lichamelijke hemelvaart - een onvoorstelbaar heilsfeit?

door ds. A.H. van Veluw

Morgen is het hemelvaartsdag. Dan gedenkt de kerk dat haar lichamelijk opgestane Heer, Jezus Christus, bij God de Vader in de hemel is thuisgekomen. Maar hoe kunnen we ons deze hemelvaart voorstellen, als we willen blijven vasthouden aan de lichamelijke opstanding? Voor velen is dat namelijk een probleem, getuige de artikelen die, vooral in dagblad *Trouw*, zo rond Pasen verschijnen over de opstanding van Jezus Christus, waarin - meestal vanuit een verouderd negentiende-eeuws wetenschapsbeeld - de auteur zijn of haar moeite met de lichamelijke opstanding ventileert, met het doel een pastorale handreiking te doen naar hen die daarmee ook moeite hebben.

Het lijkt me nu echter tijd worden voor het omgekeerde. In dit artikel wil ik hun die moeite hebben met bovengenoemde scribenten, eens een verhaal van een andere kant aanbieden door te proberen duidelijk te maken, dat het geloof in de lichamelijke van de Opgestane, vanuit een niet verouderd, twintigste-eeuws wetenschapsbeeld goed voorstelbaar en bijbels en wetenschappelijk verantwoord is.

vrijplaats

Nu haast ik mij direct te zeggen, dat het in het geloof niet in de eerste plaats gaat om dogmatiek, maar om verwondering, ontroering, vreugde en lofprijzing (doxologie), een diepe beleving die de verhalen van de Bijbel bij de gelovige oproepen en die vele malen meer de zin van ons leven duidelijk maken dan een ingewikkelde systematische uiteenzetting over de aard van de lichamelijke betreffende de opstanding en de hemelvaart van Jezus Christus.

Maar aan de andere kant is het ook niet barmhartig en zelfs onpastoraal als theoloog mensen met vragen omtrent dogmatische puzzels te laten zitten. Gelukkig laten heden ten dage steeds meer systematische theologen van zich

spreken die de verlegenheid van de negentiende-eeuwse visie op natuurwetenschappen te boven zijn gekomen en mogelijkheden zien om op lastige vragen van kritische wetenschappers en van catechisanten een poging tot een antwoord te bieden. Voor Nederland valt te denken aan theologen van de zogenaamde Utrechtse school.

Deze school ziet het als haar taak het begripsmatige geraamte van de theologie te verhelderen en dat op zijn logische consistentie te bevragen, teneinde een aantal theologische probleemstellingen inzichtelijker te maken. Doel daarvan is mensen verder te helpen in hun geloof. In het navolgende wil ik daartoe een poging wagen, waarbij mogelijk ook nieuw licht zou kunnen vallen op de nieuwtestamentische berichten over de opstanding en de hemelvaart.

Waar is de hemel?

Het grootste probleem met betrekking tot de lichamelijke opstanding van Christus is mijns inziens niet de lichamelijke opstanding zelf, maar veel meer de lichamelijke hemelvaart: want bij een lichamelijke, tastbare, materiële opstanding moeten we ons ook een *lichamelijke*, dat wil zeggen ruimtelijke hemel voorstellen ergens in het verre heelal. Maar als zo'n ruimtelijke hemel achter de sterren is, dan is die zeker miljoenen, zo niet miljarden lichtjaren van de aarde verwijderd. Het dichtstbijzijnde sterrenstelsel (Andromeda) is al 2,2 miljoen lichtjaren van ons verwijderd. Indien Christus dan echt lichamelijk is opgestaan en als Hij echt lichamelijk naar de hemel is opgevaren, en Jezus zou, met eerbied gesproken, met de lichtsnelheid reizen, dan zou Hij na 2000 jaar nog niet in de hemel zijn.

Maar dan is de vraag: waar is de hemel? Een vraag waar ook K. Schilder mee geworsteld heeft in zijn boek over de hemel.

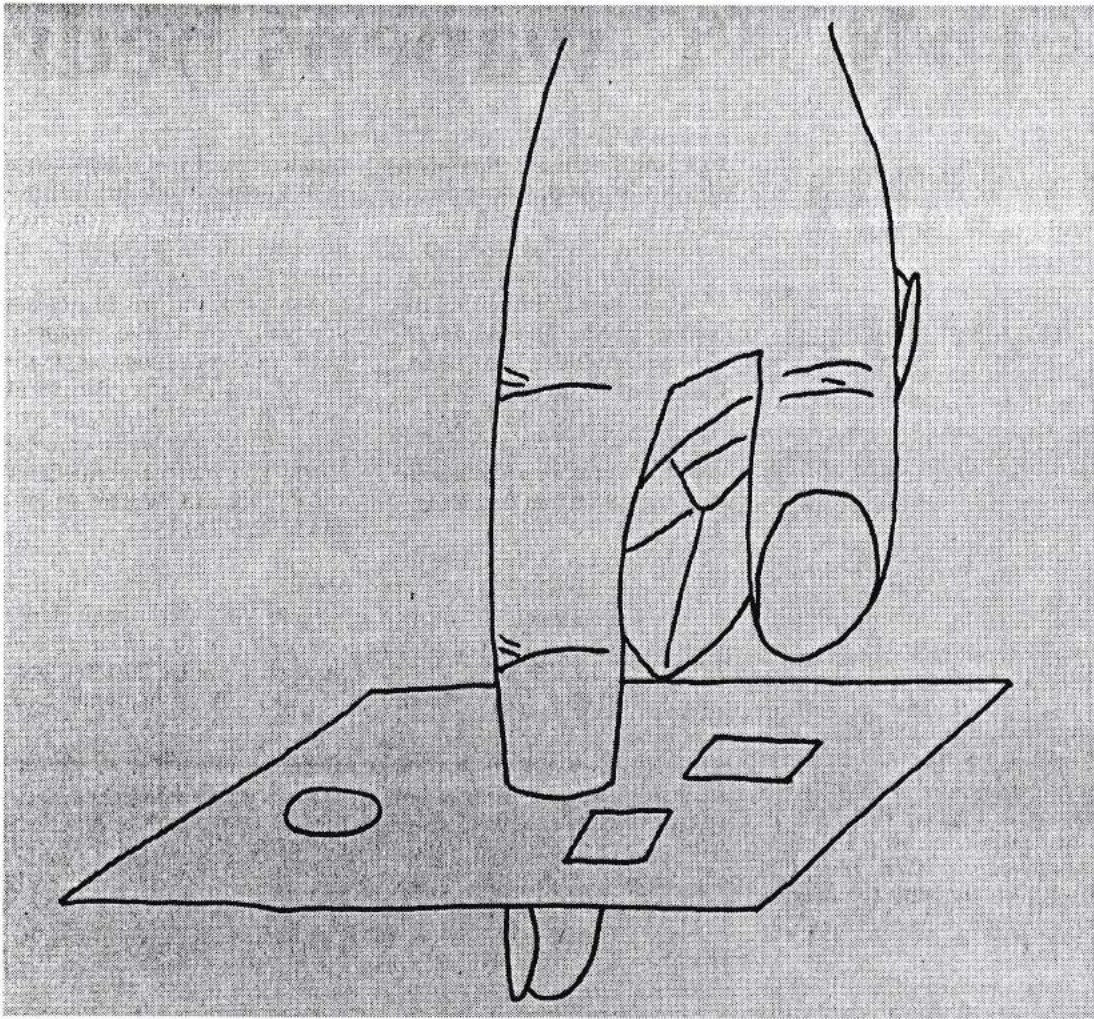
In het wereldbeeld van de tijd van het Oude Testament werd de hemel ruimtelijk voorgesteld als een koepel boven de platte aarde.

De aarde zag men als een platte schijf op pilaren, met daaronder de wateren onder de aarde. Een voorbeeld daarvan is het tweede gebod: „Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen boven in de hemel is, noch van hetgeen onder op de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is.” Ook dacht men dat zon, maan en sterren vastgeplakt zaten aan de hemelkoepel en dat daarbuiten drie hemelen waren en daar weer buiten de hemel als aanduiding voor de woonplaats van God. De voorstelling van een letterlijke lichamelijke hemelvaart was in dat wereldbeeld geen probleem. Ook toen men ontdekte dat de aarde rond was en om de zon cirkelde, schatte men de hemel als woonplaats van God nog op een overbrugbare afstand van de aarde.

Maar toen kwamen er telescopen waarmee men het heelal aftuurde, maar nergens was een ruimtelijke hemel te zien waar een *lichamelijk opgestane* Jezus naartoe zou kunnen zijn gevaren. Want als er al een ruimtelijke hemel is, dan moet die achter onze waarnemingshorizon zijn, miljoenen, miljarden lichtjaren van ons verwijderd. Maar is Jezus Christus dan al wel bij de Vader, want een lichaam kan toch niet sneller reizen dan de lichtsnelheid?

Zo kwamen de problemen. En omdat het systematisch denken zich nu eenmaal niet laat verdringen, omdat dat het wezen van ons kennen bepaalt, zocht men meteen naar oplossingen. Men ging zich afvragen of Jezus' opstanding dan misschien alleen geestelijk verstaan moet worden. Door velen, zowel theologen als gewone gemeenteleden, is sindsdien deze gedachte aanvaard. Maar daarmee waren nog niet alle problemen weg, want er staat toch duidelijk in de Bijbel dat Jezus, ook na zijn opstanding, een lichaam had? Wat doen we dan met deze gegevens?

Exegeten die belast zijn met een wetenschapsbeeld waarin een dode niet levend kan worden, probeerden deze gegevens weg

...pas als ik, als driedimensionaal wezen, bijvoorbeeld mijn vinger in het platte vlak steek, dan pas ben ik te zien en te ontmoeten voor die tweedimensionale wezens...

te exegetiseren. Het is echter de vraag of dit, ook gezien de huidige stand van de wetenschapsfilosofie, de enige mogelijkheid is. De nieuwste inzichten van wetenschapsfilosofen zoals Thomas Kuhn, Imre Lakatos en Nicolas Wolterstorff hebben duidelijk gemaakt, dat het dichte negentiende-eeuwse wetenschapsbeeld niet houdbaar is. Dat houdt in dat wonderen zoals een lichamelijke opstanding, ook wetenschappelijk gezien, niet onmogelijk zijn.

Meerdimensionaal

De volgende vraag die we ons dan moeten stellen, is, hoe we ons die lichamelijke opstanding en de lichamelijke hemelvaart van Jezus kunnen voorstellen in het huidige beeld van het ruimtelijk heelal? Ik wil proberen dat duidelijk te maken door gebruik te maken van de dissertatiestudie van L.J. van den Brom, hoogleraar systematische theologie in Groningen, uit 1982 over de alomtegenwoordigheid van God, waar-

mee hij de Mallinckrodt-prijs won, een prijs voor het beste theologische proefschrift in tien jaar. Hij geeft hierin een andere oplossing voor het bovengenoemde probleem - waardoor tevens bepaalde bijbelse verhalen in een nieuw licht worden geplaatst - door zich de ruimte van God voor te stellen als een meerdimensionale ruimte. Ik wil zijn argumentatie hier verkort weer geven:

Onze zintuiglijk waarneembare werkelijkheid is gevat in een driedimensionale ruimte. Een huis, een boom, een doos, alles heeft een lengte, een breedte en een hoogte. Zelfs een blad papier heeft nog een dikte. Maar dat wil niet zeggen dat onze driedimensionale ruimte de enig mogelijke ruimte is in de werkelijkheid. In de wiskunde kennen we ruimtelijke figuren zonder diepte: rechthoeken, vierkanten en cirkels bijvoorbeeld. Deze platte ruimtelijke figuren hebben alleen een lengte en een breedte.

Zulke figuren noemen we daarom dan ook tweedimensionaal. Ze hebben maar twee dimensies: alleen een lengte en een breedte. Laten we ons nu een aantal tweedimensionale wezens voorstellen, bijvoorbeeld de figuurtjes in een computerspelletje. Zulke tweedimensionale wezens hebben alleen maar een lengte en een breedte en kunnen dus alleen maar voor- of achteruit en links of rechts kijken en bewegen, maar niet naar boven of beneden, want boven en beneden, de derde dimensie, bestaat voor hen niet. Stel nu verder dat wij, driedimensionale mensen, zo'n tweedimensionaal wezen in dat platte vlak van boven benaderen. De tweedimensionale wezens kunnen ons dan nog niet zien of ontmoeten, terwijl we wel vlakbij zijn. Pas als ik, als driedimensionaal wezen, bijvoorbeeld mijn vinger in het platte vlak steek, dan pas ben ik te zien en te ontmoeten voor die tweedimensionale wezens. En als ik mijn vinger

weer uit dat platte vlak trek, ben ik verdwenen en voor die tweedimensionale wezens niet meer te zien. Voor deze wezens geschiedt er een wonder. Ik verschijn en verdwijnt voor hen.

Zoals er nu voor die tweedimensionale wezens een onzichtbare derde dimensie vlakbij is, zo is het ook goed mogelijk dat er buiten onze driedimensionale ruimte een vierde, vijfde, zesde of nog hogere dimensie bestaat, waar God is.

Lichaam, geen geest

Met behulp van deze vergelijking kunnen we de lichamelijke opstanding van Jezus en zijn hemelvaart beter begrijpen. Het is niet onmogelijk, dat Jezus door zijn opstanding, die lichamenlijk was, weer toegang kreeg tot een hogere dimensionale ruimte, zodat Hij in onze driedimensionale wereld ineens kan verschijnen en verdwijnen, zoals we dat lezen in Johannes 20, zonder een geest te zijn. Dit doet recht aan het bericht van de evangeliën, waarin we lezen dat Jezus blijkbaar gewoon vis en brood at, waarmee de schrijver wil aangeven dat Jezus niet slechts geestelijk is opgestaan, maar ook lichamenlijk.

Kortom: de opstanding van Jezus en zijn hemelvaart is goed voor te stellen als een overgaan naar zo'n hogere dimensionale ruimte, een ruimte die de Bijbel *hemel* noemt.

Als we nu de teksten van het Nieuwe Testament waar bericht wordt over de opstanding van Jezus, opnieuw gaan lezen, kunnen we misschien met behulp van de hierboven uitgewerkte voorstellingswijze de bijbelse gegevens omtrent de lichamenlijke opstanding en de hemelvaart beter een plaats geven. Want uit de teksten blijkt, dat helemaal niet gesproken wordt over een lijk dat uit het graf komt wandelen, de voorstelling waarmee veel mensen zoveel moeite hebben. In Matteüs 28 lezen we juist dat Jezus al was opgestaan, voordat de steen van het graf was gerold. De vrouwen kwamen bij het graf, voelden een aardbeving en *zagen* dat een engel des Heren de steen afwentelde en erop ging zitten. En de engel zei: „Die gij zoekt, is niet hier; kijk maar in het graf.” De steen werd dus niet weggerold om Jezus uit het graf te laten, maar om de vrouwen en de discipelen in het graf te laten kijken,

zodat ze konden zien dat het echt leeg was. Jezus was namelijk al weg uit het graf.

Ook het bericht dat Jezus plotseling verschijnt in het midden van de discipelen met gesloten deuren en weer even plotseling verdwijnt, zoals ook bij de Emmaüs-gangers, is nu beter te plaatsen. Jezus gaat niet als een geest door deuren, Hij kan als lichamenlijk wezen net zo min door deuren als wij, maar doordat Hij is opgestaan in een meerdimensionale wereld, daalt Hij als het ware in onze driedimensionale wereld neer.

Nog een laatste voorbeeld: Bij de hemelvaart zegt het evangelie naar Lucas slechts dat Jezus van hen scheidde. In Handelingen staat er nog bij, dat een wolk Hem aan het oog onttrok en dat Hij werd opgenomen. Een wolk is in de Bijbel altijd een teken van Gods aanwezigheid: de wolk in de woestijn, maar ook de wolk bij de verheerlijking op de berg, die Jezus even onttrok aan het gezicht van de discipelen. Met andere woorden: Jezus was even in de hemel, bij God.

In deze visie is de hemel dus vlakbij en is God alomtegenwoordig. Gods woonplaats, Gods ruimte omvat en raakt aan alle kanten onze driedimensionale geschapen ruimte, zonder samen te vallen met de schepping, dat wil zeggen dat er geen sprake is van pantheïsme of panentheïsme (alles is goddelijk of God is in alles).

Met Pasen gedenkt de kerk dat Jezus Christus lichamenlijk is opgestaan en met hemelvaart dat Hij lichamenlijk ten hemel voer. Met dit artikel heb ik geprobeerd aan te geven, dat we in het geloof ons verstand geen geweld hoeven aan te doen. En alhoewel voor het geloof zulke dogmatische doordenkingen als deze geen voorwaarde zijn, kan het ons wel helpen de verwondering, de vreugde en de lofprijzing over onze opgestane en ten hemel gevaren Heer Jezus Christus te vergroten.

Drs. A.H. van Veluw is hervormd predikant te Pesse en synodelid. Hij bereidt een systematisch theologisch proefschrift voor over de plaats en functie van het begrip 'straffende vergelding' in de christelijke verzoeningsleer.